

Günel Bayramova<sup>2</sup>,

#### MENTAL METAFORALARIN TƏKAMÜL KONSEPSİYASI

Mental metaforalar dedikdə ilk olaraq ağılımıza C.Lakof və M.Consonun “Yaşadığımız metaforalar” əsəri gəlir. 1980-ci ildə çap olunan bu kitab müasir anlamı ilə koqnitiv linqvistikanın başlıca müddəalarını ehtiva edir desək, yanılmırıq [1]. Metafora termini koqnitiv linqvistika müstəvisində linqvistik konvensiyadan daha çox konseptual assosiasiya nümunəsinə istinad kimi başa düşülür. Erkən dövrlərdə bu termin “hər hansı bir mövzunu bir müəllifin digər müəllifdən iqtibas etməsi” mənasında işlədilmişdir. Metafora ilə təşbeh arasında möhkəm sədd çəkmək olmaz. Çünki hər iki termin müəyyən dərəcədə müqayisə və bənzətməni ifadə edir.

Metafora mənə ekstensiyasının dörd müxtəlif koqnitiv prosesindən biridir. Hər bir linqvistik forma isə məhz bu koqnitiv prosesə məruz qalır. C.Lakof və M. Consona istinad edən R.Dirven göstərir ki, “metaforalar, əsasən, dil yox, fikir predmetləridir. Metaforik dərrakə başlanğıc sahələr kimi kosmik və konkret kateqoriyalardan istifadə edir və metaforalar vasitəsilə hərəkət, hərəkət, yaxud səyahət kimi başlanğıc sahələr emosiya, vaxt, hadisə, struktur, səbəbiyyət kimi daha az konkret və abstrakt sahələrə transfer edir... Deməli, biz qəzəb emosiyasını mücərrəd metaforanın vasitəsilə dərk etməyə başlayırıq...” [2, 61-68].

İnsanlar zaman və ya xeyrixahlıq kimi mücərrəd anlayışlar haqqında metaforik təfəkkürə malikdirlər. Bu tendensiya universal xarakter daşıya bilər. Ayrı-ayrı fərd və ya qrupların istifadə etdikləri mental metaforalar arasında əhəmiyyətli fərqlər mövcuddur və onlar hər an dəyişə bilər. D.Kasasanto mental metaforaların yaranması, onların yeni təcrübələr əsasında dəyişməsi, fərqli insanların mental metaforalarının bir-birindən fərqi əsaslarını müəyyənləşdirməyə çalışır. Müəllif iyerarxik mental metafora nəzəriyyəsinin bu məsələyə aydınlıq gətirməsini aşağıdakı müddəalarla əsaslandırır: a) mental metaforalar necə yaranır və dəyişir; b) mücərrəd anlayışları dərk etməkdə mental metaforaların funamental xarakteri ilə yanaşı çevik xarakterə malik olması nə ilə əlaqədardır; c) dil, mədəniyyət və bədənə bağlı müxtəlif mental metaforalar ictimai və fiziki aləmlə qarşılıqlı əlaqədə necə təzahür edə bilər? və s. Metaforik mental representasiya nəzəriyyəsinə görə, dildə olan metaforalar danışıq tərzini yox, insanların gündəlik düşüncə tərzini göstərir. Buna görə də insanlar “uzun tətill”, “yüksek qiymət”, “yaxın gələcək” və s. kimi ifadələr işlədikdə məkan haqqında mental təsəvvürlərini mücərrəd anlayışlara şamil edirlər [3, 46]. Metafora haqqında nəzəriyyələr əvvəllər insanların necə danışmasını izah etməyə yönələn deskriptiv xarakterə malik idi. Lakin son dövrün araşdırmaları və təcrübələri onu göstərir ki, insanlar metaforik dildən istifadə etmədikdə də metaforik düşüncələr. İnsanlar çox vaxt “mental metaforalarla” düşünərək mənbə sahə (source domain) ilə (məs: məkan) daha mücərrəd olan hədəf sahə (target domain) (məs: zaman) arasında əlaqələndirmə aparırlar [3, 47].

R. Rozel, D.Drukman və J.Baxter “Qeyri-verbal davranış kommunikasiya kimi” adlı məqalədə yazırlar ki, son onilliklərdə tədqiqatçılar öz əsərlərində müqayisəli məcazlara geniş yer verirlər. Belə perspektivlər, əsasən, metaforalar, yaxud fundamental analogiyalar adı altında nəzərdən keçirilir və geniş təsir spektrinə malikdir [4, 67]. Mental metaforaların təkamülü təfəkkür konsepsiyasının təkamülü ilə sıx bağlıdır. Mental prosesləri təsvir etmək üçün metaforaların təkmül prosesini izləmək lazımdır. 1894-cü ildə ilk nömrəsi çapdan çıxan Psixoloji icmal jurnalındaki metaforalar toplusu 1975-ci ilə qədər D. Qentner və J. Grudin tərəfindən toplanaraq tədqiq olunmuşdur. Söhbət hər onillikdə çıxan ilk məcmuədəki mental metaforaların sayından gedir. Jurnalın tədqiq olunan doqquz nömrəsi (1894-cü ildən başlayaraq 1975-ci ilə qədər hər on ildə bir dəfə nəşri 9 nömrə edir – G.B.) müqayisənin aparıldığı analoji sahə tipinə müvafiq olaraq təsnifatlandırılmış 265 mental metaforanı təqdim edirdi [5, 181].

Mental metaforaları linqvistik metaforalardan fərqləndirmək üçün koqnitiv psixologiyanın nailiyyətlərindən, geştalt məktəblərinin, biheviorizmin təlimlərindən faydalanmaq zərurəti ortaya çıxır. Mental metafora məcazi müqayisədə ortaya çıxır. Belə ki, idrak ya bütövlükdə, ya da qismən, məsələn, ideyalar, proseslər vasitəsilə izah olunur. Mental metaforaları izah etmək üçün məcazi sahənin terminlərindən istifadə olunur [5, 182]. D. Qentner və J. Grudin canlı varlıq (animate-being), neyral (neural), məkani (spatial) və sistem (systems) olmaqla analogiyaların dörd kateqoriyasını müəyyənləşdirmişdir. Onlar hər bir kateqoriyanı illər üzrə ardıcılıqla düzmüş və müvafiq surətdə izahını vermişlər. Müəlliflərin təqdim etdikləri mülahizələr və irəli sürdükleri müddəalar psixologiyada mental metaforaların təkamülünü izləmək baxımından çox faydalıdır. Bundan əlavə, konvensional (conventional) və idiosinkratik (idiosyncratic) metaforalardan da bəhs olunur [5, 184-191].

D.Kasasanto mental metaforanı linqvistik metaforadan fərqləndirməyi bacarmışdır. Onun fikrinə, mental metaforalar qeyri-linqvistik mental təsəvvürləri ehtiva edir. Linqvistik metaforalar isə linqvistik representasiyalarla əlaqədardır. Müəllif mental metaforaların linqvistik metaforalardan fərqləndirilməsi üçün bir sıra müddəalar irəli sürür, suallar qoyaraq onları müvafiq surətdə cavablandırmağa çalışır. C.Lakof və M.Consonun konseptual metafora nəzəriyyəsinə istinad edən D.Kasantonun mülahizələri daha çox fəlsəfi mahiyyət kəsb edir. Müəllif məqaləsində “ilk öncə, konseptual metafora nəzəriyyəsinin əsas prinsipləri ilə metaforik təfəkkürün eksperimental nəticələri arasındakı ziddiyyətləri” izah edəcəyini və daha sonra “təklif olunan həll yolunu, yəni mental metaforaların iyerarxik strukturunu təsvir edəcəyini və bu təklif üçün təcrübə modeli olan üç tədqiqat məcmuyunu təhlil edəcəyini” söyləyir [3, 47]. Müəllif, həqiqətən də, qələmə aldığı geniş həcmli və maraqlı məqaləsində qarşıya qoyduğu problemlərin həllinə, demək olar ki, nail olur. Onun mental metaforaların mənşəyi və universallığı (pəzl və paradokslar) barəsində fikirlərini təhlil etməzdən əvvəl linqvistik metaforalarla mental və ya konseptual metaforalar arasındakı əlaqələri aydınlaşdırmağa çalışsaq. Hər şeydən əvvəl qeyd edək ki, müasir metafora nəzəriyyəsi koqnitiv qrammatikanı və koqnitiv semantikanı da ağışuna alan koqnitiv linqvistika ilə sıx bağlıdır. C.Lakofun əsərlərindən aydın olur ki, koqnitiv linqvistika dövrün aparıcı dilçilik təmayüllərindən olan generativ linqvistikadan bəhrələnmişdir.

Generativ linqvistlər kompetensiya (dil işarələrini anlama – G.B.) ilə performans (performace, nitq fəaliyyəti – G.B.) arasında fərq qoyaraq kompetensiyanın, yəni ideal qrammatik cümlələrin qurulmasına xidmət edən daxili qaydaların tədqiqinə üstünlük vermişlər. Onlar sintaktik dəyişiklikləri, adətən, uşaq dilinin mənimsənilməsi prosesi ilə əlaqələndirirdilər. Sintaktik dəyişikliklər bir növ qrammatik qaydaların nəsilədən nəslə ötürülməsinin bir hissəsi kimi nəzərdən keçirilirdi. Bu baxımdan, dil öyrənən uşaqlar ətraflarındakı böyüklərdən eşitdiklərinin bazasında öz qrammatikalarını yaradırlar. Təbii ki, uşaqların hasil

etdikləri qrammatika böyüklərin tərtib etdikləri qrammatikanın daxili strukturuna uyğun gəlməyə bilər. Uşaqlıqda optimal qrammatikanı öyrənən böyüklər sonralar onu mükəmməl qrammatik qaydalarla zənginləşdirirlər. Sonra gələn nəsil daha optimal qrammatika yaratmağa müvəffəq olur və s. [6, 289]. Bu, törədici qrammatika haqqında bəzi qeydlər idi.

C.Lakof və M.Consona istinad edən Ninq Yu konseptual və linqvistik metaforaları, həmçinin metafora sistemlərini qarşılaşdıraraq mental və linqvistik metaforaların spesifik xüsusiyyətlərini izah etməyə çalışmışdır. Bir tərəfdən, konseptual metaforalar, yaxud metaforik konseptlər, digər tərəfdən, linqvistik metaforalar, yaxud metaforik ifadələr arasındakı fərqlərin müəyyənləşdirilməsi müasir metafora nəzəriyyəsinin qarşısında duran vəzifələrdəndir. Bu nəzəriyyəyə görə, metafora öz mahiyyətinə görə linqvistik olmaqdan daha çox konseptualdır. Xüsusi linqvistik ifadələrdən ibarət metaforik dil konseptual metaforanın səthi təəcəssümü, yaxud realizasiyasıdır [7, 14]. Konseptual metafora nəzəriyyəsi konseptual çarpaz-sahə (cross-domain) inikasının rallaşmasına istinad edən “linqvistik metafora” terminindən istifadə edir. Linqvistik terminologiyada bu, metaforanın ümumi tərifini müəyyənləşdirir [8, 34]. Konseptual səviyyədə olan ifadələr linqvistik səviyyədə olan ifadələrdən fərqlənir. Hər bir konseptual metafora linqvistik metaforalar vasitəsilə gerçəkləşdirilir. Bir konseptual metafora başqa bir konseptual metaforanı reallaşdıran linqvistik metafora ilə əlaqəli olmaya da bilər. Konseptual metafora nəzəriyyəsi linqvistik baxımdan metonimiya kimi də nəzərdən keçirilir [8, 27; 215]. Bütün hallarda konseptual metaforalarla linqvistik metaforalar arasında kəskin sədd çəkmək olmaz. Metaforaların özü linqvistiklərin imkanlarından geninə-boluna yararlanır. Mental metaforaların mənşəyi və universallığından bəhs edən D.Kasasanto mental metaforaların universal xarakterli olduğunu söyləyir. Bu mülahizəni C.Lakof və M. Conson da irəli sürmüşdü. Bu onunla izah olunur ki, mənbə və hədəf sahələr arasında universal korrelyasiyalar mövcuddur. Gündəlik həyatımızda ilkin metaforalarla qarşılaşırıq. Universal konseptual metaforalar öyrənilir, yəni universalilər anadangəlmə deyildir [9, 56-57]. Dil anadangəlmə mental qabiliyyətdir. “Anadangəlmə” (innate) termini öyrənmənin rolunu azaltmaq üçün işlənilir [10, 61]. H.Skolimovski ağılımızı məşğul edən linqvistik universalilərin “sanki idrakımızın strukturuna əkilidiyindən” şikayət edir. O, N. Çomskini sözügedən məfhumu yetərcə təsvir etmədiyi üçün qeyri-səmimi olmaqda ittiham edir. Universalilərin ümumi xarakteristikası dil təbiətinin və bilik qazanmanın rasionali konsepsiyasından doğur. Hər ikisinin mahiyyəti ondan ibarətdir ki, daxilən ifadə olunmuş biliyin və kateqoriyaların ümumi xarakteri idrakın ümumi xarakteri ilə müəyyənləşir. Müəllif göstərir ki, təcrübə anadangəlmə strukturları formalaşdırmır, əksinə, hasil edir. N.Çomski anadangəlmə “kateqoriyaları”, “konseptləri”, “linqvistik universaliləri” postulat kimi qəbul edir. H.Skolimovski N.Çomskinin müddəaları ilə razılaşmayaraq sübut etməyə çalışır ki, “linqvistik universalilər”, “anadangəlmə konseptlər”, “fitri kateqoriyalar” məcazi və ya həqiqi mənada işlənməsindən asılı olmayaraq elmi biliyin inkişafı prosesində təkzib olunur. O, arqumentlərini belə əsaslandırır: anadangəlmə konseptlər (kateqoriyalar, linqvistik universalilər) mövcuddursa, onda hər hansı bir konseptin inkişafından danışmaq əbəsdir; konseptlərin inkişafının olduğu yerdə isə anadangəlmə konseptlərdən danışmaq yersizdir; amma konseptlərin inkişafı labüddür, deməli, heç bir innativ (anadangəlmə) konseptlərin bu cür dəyişməsi müxtəlif müəlliflərin əsərlərində izah olunmuşdur. Qeyd etmək lazımdır ki, bu konseptlər heç də bayağı və mənasız deyildir, əksinə, elmi baxışlar sistemində əsasdır. “İnnativ xarakterli konseptlərin (kateqoriyaların) öz təbiətini dəyişməsi, başqa sözlə, “inkişaf etməsi” fikrini, əlbəttə, qəbul etməməliyik; o, anadangəlmədirsə, dəyişmir; əgər dəyişirsə, onda anadangəlmə deyildir” [11, 322]. Müəllif öz əsərində ideyalarla konseptləri qarşılaşdırır, N. Çomskinin bəzi müddəalarına kəskin etirazını bildirir. İdeyaların, konseptlərin, yaxud kateqoriyaların anadangəlmə olub-olmaması haqqında H.Skolimovskinin maraqlı iddiaları vardır [11].

D.Kasasanto yazır ki, əsas mental metaforalar konseptual sahəni müəyyənləşdirən neyronal (neural) şəbəkə vasitəsilə “daimi neyronal əlaqələrdə” reallaşan “təsbit edilmiş konseptual inikası”dan ibarətdir [3, 47-48]. Konseptual metafora sistemi neyronal seleksiya vasitəsilə yaradılır. Mənbə və hədəf sahələrin aktiv şəbəkələri arasındakı müəyyən neyronal əlaqələr əvvəlcə nizamsız şəkildə qurulur, sonra təkrar işə salma nəticəsində onların sinaptik çəkisi artır. Daimi əlaqələr yaranana qədər sözügedən əlaqələr aktivləşdikcə, çəki də bir o qədər artır [12, 231]. Başlıca mental metaforalar mənbə-hədəf korrelyasiyalar əsasında öyrənilir. İlkin metaforalar kimi, mənbə-hədəf korrelyasiyalar da universaldır, daimi neyronal əlaqələrdə mövcud olmaq baxımından təsbit edilmişdir. Mənbə-hədəf sahələri arasındakı əlaqələrin müşahidəsi əsasında mental metaforaların erkən yaşlarda öyrənilməsi fikri müzakirə obyektinə olmuşdur.

D.Kasasanto, De Hevianın iddialarına əsasən, üç günlük körpənin “uzun zaman”, “böyük say” kimi kodlaşmış linqvistik ifadələrdəki məkan, zaman və kəmiyyət anlayışları arasındakı əlaqəni duya bildiklərini söyləyir. Təqdim olunan bu məlumatlar onu göstərir ki, məkan, zaman və kəmiyyət kimi sahələrarası əlaqə əslində öyrənilən (sonradan qazanılan – G.B. ) yox, innativ. Mental metaforaların universal xarakter daşması fikri çoxsaylı təcrübələr əsasında təkzib edilmişdir. “Məsələn, bəzi dillər musiqini birölçülü məkan yüksəkliyi kimi dərk edir, digər dillər isə bu səviyyəni çoxölçülü həcmli metaforikləşdirir. Bir çox xalqlar zaman ardıcılığını təqvimlərdə, cədvəllərdə sağa doğru istiqamətlə göstərdikləri halda, digərləri sola doğru göstərir. Bu isə onların mədəniyyətinə xas olan təsəvvürlərdən irəli gəlir. Sağ əllə yazanlar, instinktiv olaraq, müsbət ideya və hissələri sağla, mənfi fikirləri sola əlaqələndirir. Solaxaylarda isə bu, əksinədir. Bu tədqiqatlar göstərir ki, mental metaforalar dil, mədəniyyət və fərdlə (language-specific, culture-specific və ya body-specific) bağlı ola bilər. Bu da öz növbəsində, sahələrarası əlaqələndirmənin təfəkkürümüzdə təsbit edilmiş xarakterə malik olmasını şübhə altına qoyur. Əksinə, müxtəlif sahələrarası əlaqədə meydana gələn, dərin köklərə və yüksək çevikliyə malik mental metaforalar dərhal dəyişə bilər. Mental metaforalar insanlar vasitəsilə dəyişə bilirsə, onlar necə təcrübə universalilərə əsaslanırlar? Əgər mental metaforalar belə cəld dəyişmə xarakterinə malikdirsə, hədəf sahələrin konseptuallaşmasında necə fundamental rola malik ola bilər?” [3, 48].

Konseptual metaforalar konseptual mənbə və hədəf sahələrlə əlaqədardır. Metaforanın tədqiqində bu iki məsələ diqqətdən yayınmamalıdır. Dil bir çox müxtəlif hədəf sahələri təsvir etmək üçün eyni mənbə sahədən istifadə edə bilər. Eyni zamanda dil bir sıra müxtəlif mənbə sahələrdən istifadə edərək tək hədəf sahəni izah etmək imkanına sahibdir. Mənbə-hədəf cütlərinin hər biri fərqli şəkildə inikas edə bilər və ayrıca konseptual metafora kimi nəzərdən keçirilə bilər [13, 138].

Müəllif iyerarxik mental metafora nəzəriyyəsinə həll yolu kimi göstərir. Bu aşkar paradoksun həllini tapmaq üçün başlıca mental metaforaların çoxsaylı təcrübəyə əsaslandığını nəzərə almaq lazımdır. İyerarxik mental metafora nəzəriyyəsinə görə, insanların istənilən vaxt istifadə etdikləri sahələrarası inikas (cross-domain mappings) inikasın ali ailəsinin üzvləridir. “superordinat əlaqə, bir qayda olaraq, təbii aləmdə mənbə-hədəf münasibətlər əsasında qurulur. Bu münasibətlər Lakof və Consonun (1999) qeyd etdiyi kimi, mənbə və hədəf sahələrlə bağlı ilk təcrübə zamanı öyrənilir və yaxud uşaqlarda

anadangəlmə - "əsas biliyin" bir hissəsi - ola bilər [3, 49]. "More time is more distance" kimi sahələrarası inikas insan həyatı üçün əhəmiyyətli olub insan genomunda kodlaşmış ola bilər. Hər hansı bir hədəf-sahə üçün uşaqlar erkən yaşlarında mənbə-sahə inikasını mənimsəyirlər. Təbii aləmdə mənbə-hədəf əlaqələri universal şəkildə mövcud olduğundan mental metaforaların superordinat əlaqə də universal xarakterə malikdir" [3, 49].

D.Kasasanto sosial və fiziki təcrübəyə əsaslanan üç növ mental metaforalar üzərində dayanır: musiqi tonu, zaman və emosional valentlik. Bu hədəf sahələr məkan anlayışı ilə müqayisədə daha "mücrəd" olub gözlə görünə və ya əllə toxunula bilmir. Zamani beş duyğu üzvlərinin heç biri ilə ifadə etmək mümkün deyil. Yəni, "biz nərdivanın hündürlüyünü, və ya kəndirin uzunluğunu məkana nisbətə görə bilirik, lakin "tətilin uzunluğunu" və ya "musiqi notunun yüksəkliyini" (səs tezliyini – G.B.) heç vaxt görə bilmərik. Təfəkkürümüzdə bu məkan fəvq (qeyri-maddi – G.B.) sahənin maddiləşdirilməsi bizim ton, zaman və valentliklə bağlı təcrübələrimizi daha yaxşı təsəvvür və müqayisə etməyə kömək edir. Məkan baxımından bu sahələrin konseptuallaşdırılması universal xarakter daşıya bilər. Amma nəzərə almaq lazımdır ki, bu təsəvvürlər ayrı-ayrı fərd və ya qrupların linqvistik, mədəni və maddi təcrübələrinə müvafiq olaraq dəyişir. Təcrübə nəticələrinin əsasında dayanan mexanizmlər eynidir: adət edilən təcrübələr yaddaşda mənbə-hədəf assosiasiyalarını gücləndirməklə müəyyən mental metaforaların daha tez-tez aktuallaşmasına səbəb olur [3, 50].

Belə qənaətə gəlmək olar ki, müasir metafora nəzəriyyəsi koqnitiv qrammatikanı və koqnitiv semantikanı da ağışuna alan koqnitiv linqvistika ilə sıx bağlıdır. Bu faktor mental metaforaların təkamülünü təfəkkür konsepsiyasının təkamülü ilə şərtləndirir. Qeyd etmək lazımdır ki, bir konseptual metafora digər bir konseptual metaforanı gerçəkləşdirən linqvistik metafora ilə əlaqəli olmaya da bilər. Metafora termini koqnitiv linqvistika müstəvisində linqvistik konvensiyadan daha çox konseptual assosiasiya nümunəsinə istinaddır. Metaforik dərrakə mənbə sahələr kimi kosmik və konkret kateqoriyalardan istifadə edir. İnsanlar metaforik dildən istifadə etmədikdə də metaforik düşünürlər. Mental metaforaların təkamülünü izləmək və onları linqvistik metaforalardan fərqləndirmək üçün koqnitiv psixologiyanın nailiyyətlərindən, geştalt nəzəriyyəsindən faydalanmaq zəruridir.

Ədəbiyyat:

- Lakoff, George, and Mark Johnson. 1980. *Metaphors we live by*. Chicago: University of Chicago Press, 256 p.
- Dirven R. *Cognitive linguistics // The linguistics Encyclopedia*, 3-ed ed. Taylor&Francis e-Library, 2009, pp. 61-68.
- Casasanto D. The hierarchical structure of mental metaphors. In B. Hampe (Ed.), *Metaphor: Embodied cognition and discourse* (pp. 46-61). Cambridge: Cambridge University Press, 2017
- Rozelle R., Druckman D., Baxter J. Non-verbal behaviour as communication // *The Handbook of Communication Skills* edited by Hargie O.W., Psychology Press, 1997, 502 p., pp. 67-103.
- Gentner D. Grudin J. The evolution of mental metaphors in Psychology: A 90-year retrospective // *American Psychologist*, 1985, vol. 40, pp. 181-192.
- Lyle Campbell. *Historical Linguistics: An Introduction*. MIT Press, 2004, 448 p.
- Ning Yu. *The Contemporary Theory of Metaphor: A Perspective from Chinese*. John Benjamins Publishing, 1998, 278 p.
- Alice Deignan. *Metaphor and Corpus Linguistics*. John Benjamins Publishing, 2005, 235 p.
- George Lakoff, Mark Johnson. *Philosophy in the Flesh: The Embodied Mind and Its Challenge to Western Thought*. Basic Books, 1999, 624 p.
- Catherine Loring Harris. *Parallel Distributed Processing Models and Metaphors for Language and Development*. University of California, San Diego, Department of Cognitive Science and Department of Psychology, 1991, 474 p.
- Skolimowski H. *Epistemology, the Mind and the Computer // Biology, History, and Natural Philosophy: Based on the Second International Colloquium held at the University of Denver* under ed. A. D. Breck. Springer Science & Business Media, 2012, 356 p., 299-331.
- Gerard Steen. *Finding Metaphor in Grammar and Usage: A Methodological Analysis of Theory and Research*. John Benjamins Publishing, 2007, 430 p.
- Sarah F. Taub. *Language from the Body: Iconicity and Metaphor in American Sign Language*. Cambridge University Press, 2001, 256 p.
- Açar sözlər: mənbə-sahə, hədəf-sahə, neyronal, məkani, konvensional, idiosinkratik.
- Key words: source-domain, target-domain, neural, spatial, conventional, idiosyncratic.
- Ключевые слова: сфера источника, сфера мишени, нейрональный, пространственный, конвенциональный, идиосинкратический.

Концепция эволюции ментальных метафор

Резюме

Мы можем сделать вывод, что современная метафорическая теория тесно связана с когнитивной лингвистикой, которая также включает когнитивную грамматику и когнитивную семантику. Именно, этот фактор обуславливает эволюцию ментальных метафор эволюцией концепции мышления. Следует отметить, что концептуальная метафора может не относиться к лингвистической метафоре, которая выполняет другую концептуальную метафору. Термин «метафора» является ссылкой на концептуальную ассоциативную модель, а не на лингвистическую конвенцию на уровне когнитивной лингвистике. Метафорический разум использует космические и конкретные категории, такие как исходные сферы. İnsanlar metaforik dildən istifadə etmədikdə də metaforik düşünürlər. Люди, даже не использующиеся метафорический язык, мыслят метафорически. Чтобы проследить эволюцию ментальных метафор и отличить их от лингвистических метафор, необходимо извлечь выгоду из достижений когнитивной психологии, теории Гештальта.

The evolutionary concept of mental metaphors

Summary

We can conclude that modern metaphoric theory is closely related to cognitive linguistics, which also includes cognitive grammar and cognitive semantics. In particular, this factor determines the evolution of mental metaphors within the evolutionary concept of thought. It should be noted that the conceptual metaphor may not apply to a linguistic metaphor that performs a different conceptual metaphor. The term “metaphor” is a reference to a conceptual associative model, and not to a linguistic convention at the level of cognitive linguistics. Metaphorical mind uses cosmic and specific categories, such as the source-domain. People, not even used metaphoric language, think metaphorically. To follow the evolution of mental metaphors and distinguish them from linguistic metaphors, it is necessary to use the achievements of cognitive psychology, the theory of Gestalt.

Rəyçi: dos.S.Abbasova